

بسم الله الرحمن الرحيم

منبع درسی برای

روش های تدریس

املا، انشا و دستور زبان فارسی

(بخوانیم و بنویسیم)

تألیف: دکتر حیدرعلی زارعی

هیأت علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی

سرشناسه : زارعی، حیدر علی، ۱۳۵۵ -
 عنوان و نام پدیدآور : روش‌های تدریس املا، انشا و دستور زبان فارسی (بخوانیم و بنویسیم) / تألیف حیدر علی زارعی
 مشخصات نشر : خوی: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوی، ۱۳۹۲.
 مشخصات ظاهری : ۱۹۶ ص.: مصور: جدول، نمودار.
 شابک : ۹۷۸ ۹۶۴ ۱۰ ۲۳۷۴ ۶ :
 وضعیت فهرست نویسی : فیبا
 یادداشت : کتابنامه.
 عنوان دیگر : منبع درسی برای روش‌های تدریس املا، انشا و دستور زبان فارسی (بخوانیم و بنویسیم).
 موضوع : فارسی -- انشا و تمرین -- راهنمای آموزشی
 موضوع : فارسی -- رسم الخط و املا -- راهنمای آموزش
 شناسه افزوده : دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوی
 رده بندی کنگره : PIR ۲۸۳۹/ز ۱۶۹۱۶ ۱۳۹۲
 رده بندی دیویی : ۸۰۸/۴۳
 شماره کتابشناسی ملی : ۲۴۳۹۰۳۱

روش‌های تدریس املا، انشا و دستور زبان فارسی : (بخوانیم و بنویسیم)
 تألیف : دکتر حیدر علی زارعی
 ویراستار : دکتر حسن حاجی حسینلو
 انتشارات : دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی
 صفحه آرای رایانه‌ای : طویه خلیلی
 طرح روی جلد : مهدی زارعی
 تیراژ : ۲۰۰۰ جلد
 چاپ اول: ۱۳۹۲
 چاپ: افست سروش خوی
 قیمت: ۱۲۰۰۰۰۰ ریال

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری و ... برای دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی محفوظ است.
 آدرس : خوی کیلومتر ۵ جاده خوی - سلمان صندوق پستی ۵۸۱۳۵-۱۷۵ - تلفن ۲۵۵۰۰۰۱-۴

به نام خداوند جان آفرین حکیم سخن بر زبان آفرین

پیش‌گفتار

در نگاه نخست، به کارگیری مفهوم روش تدریس برای املا و انشا کمی تعجب برانگیز است. چون که تا چند سال پیش، اصلاً برای این درس‌ها، تدریسی صورت نمی‌گرفت. نحوه کار بدین شکل بود که در املا، معلم یک یا چند درس مشخص می‌کرد و در جلسه بعدی املائی گفته می‌شد و سپس متن املا، اصلاح شده و ارزش‌یابی صورت می‌گرفت و دانش‌آموزان کلماتی را که غلط نوشته بودند چندین بار تمرین می‌کردند. و در درس انشا موضوعی انتخاب می‌شد و در جلسه بعد تعدادی از دانش‌آموزان جهت خواندن انشا دعوت می‌شدند. و نمره‌ای دریافت می‌کردند. و بدین ترتیب، کار ادامه پیدا می‌کرد و سرانجام همه فراگیران قبول می‌شدند.

در واقع، وضعیت آموزش این دو درس برخلاف درس دیگر بوده و به گونه‌ای بود که معلم بدون این که به دانش‌آموزان مطلبی یاد بدهد، از آن‌ها ارزش‌یابی به عمل می‌آورد. و نتیجه این امر، وجود مشکلات متعدد در املا و انشا بود. خوشبختانه در سال‌های اخیر، نگاه متخصصان و معلمان به این دو درس تغییر بسیار کرده است. و روش‌های اختصاصی برای تدریس بهتر این دروس ارائه شده است. در این راستا می‌توان به استفاده از روش‌های نوین تدریس در قالب کتاب‌های بخوانیم و بنویسیم و قرار دادن یک درس دو واحدی به همین نام یعنی "روش‌های تدریس املا، انشا و دستور زبان" به عنوان یک درس اختصاصی در رشته‌های علوم تربیتی اشاره کرد.

با وجود این، ظاهراً منبع دانشگاهی برای این درس وجود ندارد. لذا بعد از چند ترم تدریس این واحد درسی، بنا به علاقه و احساس نیازی که نسبت به این مساله وجود داشت تصمیم گرفتم جزوه درسی خود و مطالب پراکنده‌ای که از سایت‌های اینترنتی و کتب مختلف جمع‌آوری کرده بودم را در قالب یک کتاب کوچک تألیف نمایم. کتاب حاضر از چهار بخش اصلی روش‌های

تدریس، املا، انشا و دستور زبان فارسی تشکیل شده است. سعی شده است تنظیم مطالب بر اساس سرفصل وزارت علوم برای این درس صورت گیرد. امید است کتاب حاضر بتواند تا حدودی مورد توجه متخصصان و معلمان محترم قرار گیرد. در پایان از دانشجو و معلمان رشته آموزش ابتدایی دانشگاه آزاد اسلامی واحد خوی بخاطر تهیه نمونه‌های عملی املا و انشا، سرکار خانم دکتر هنرور، دکتر قرآچلو و استاد حسن‌نژاد به دلیل ویرایش ادبی، مسئولان معاونت محترم پژوهشی دانشگاه به ویژه آقای دکتر مهدویان از بابت مساعدت در چاپ کتاب، آقای دکتر مرندی به جهت راهنمایی‌های ارزنده در مورد فصل اول کتاب و همه بزرگواری‌هایی که در تهیه این اثر مرا یاری کردند نهایت تقدیر و تشکر را دارم.

دکتر حیدرعلی زارعی

ha_zar@yahoo.com

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: روش های تدریس

۱-۱- مقدمه	۲
۱-۲- اصطلاح شناسی	۲
۱-۳- تفاوت تدریس با آموزش	۴
۱-۴- تفاوت روش تدریس با الگوی تدریس	۵
۱-۵- بهترین روش تدریس کدام است؟	۶
۱-۶- تقسیم بندی انواع روش های تدریس	۶
- از نظر زمانی	۶
- از نظر نوع ارائه	۸
۱-۷- انواع روش های تدریس	۸
۱-۸- الگوهای تدریس	۱۷
۱-۸-۱- خانواده پردازش اطلاعات	۱۹
۱-۸-۲- خانواده نظام رفتاری	۲۷
۱-۸-۳- خانواده الگوهای اجتماعی	۲۸
۱-۸-۴- خانواده فردی	۲۹
۱-۹- الگوی های عمومی آموزش	۳۰
خودآزمایی فصل اول	۳۲

فصل دوم: املا

۲-۱- مقدمه	۳۴
۲-۲- تعریف زبان	۳۴
۲-۳- مهارت های زبان آموزی	۳۶
۲-۴- ویژگی های خط فارسی	۳۹
۲-۵- نوشتن چیست؟	۴۲
۲-۶- مراحل یادگیری نوشتن	۴۳

۴۵	۲-۷- آموزش رونویسی
۴۶	۲-۸- املا چیست؟
۴۷	۲-۹- اهداف آموزش درس املا
۴۷	۲-۱۰- اهمیت خط و نوشتن
۴۸	۲-۱۱- اهمیت و ضرورت دانستن املا
۴۹	۲-۱۲- مراحل طرح درس املا
۵۰	۲-۱۳- شیوه تعیین متن املائی فارسی در دوره ابتدایی
۵۱	۲-۱۴- ویژگی‌های کلمات دارای ارزش املائی
۵۱	۲-۱۵- خصوصیات متن املا
۵۲	۲-۱۶- انواع املا
۵۵	۲-۱۷- روش‌های انتخاب و تنظیم متن‌های املا
۵۵	۲-۱۸- روش‌های تدریس املا
۵۵	۲-۱۸-۱- روش آزمون- مطالعه - آزمون
۵۶	۲-۱۸-۲- روش مطالعه- آزمون
۵۶	۲-۱۸-۳- روش فرناالد
۵۷	۲-۱۸-۴- روش چند حسی
۵۷	۲-۱۸-۵- روش نمایش
۵۸	۲-۱۸-۶- روش تصحیح انفرادی
۵۸	۲-۱۸-۷- روش تدریس چهار مرحله‌ای
۶۳	۲-۱۹- آموزش املا از طریق بازی
۶۴	۲-۲۰- علل اشکالات املائی دانش‌آموزان
۶۶	۲-۲۰-۱- تقسیم بندی اول
۶۶	۲-۲۰-۱-۱- علل زبان‌شناختی
۶۷	۲-۲۰-۱-۲- علل روان‌شناختی
۶۸	الف: ضعف در حساسیت شنوایی
۷۰	ب: ضعف در حافظه شنوایی
۷۱	ج : ضعف در حافظه دیداری
۷۳	د : ضعف در حافظه توالی دیداری

ه:	وارونه نویسی	۷۴
و:	قرینه نویسی	۷۴
ز:	عدم دقت (ضعف در تمیز دیداری)	۷۶
ح:	نارسا نویسی	۷۷
ف:	مشکلات آموزشی	۷۸
۲-۲۰-۲	تقسیم بندی دوم	۸۶
۲-۲۱	علل دیگر ضعف در املا	۸۷
۲-۲۲	طرز تصحیح املا	۸۸
۲-۲۳	انواع تصحیح املا	۸۹
-	تصحیح فردی	۸۹
-	تصحیح جمعی	۸۹
۲-۲۴	روش های نمره دهی به املاي دانش آموزان	۸۹
-	روش اول: سنتی	۸۹
-	روش دوم: ملاکی از پیش تعیین شده	۹۰
-	روش سوم: ملاکی آزاد	۹۰
۲-۲۵	طریقه غلط گیری و تعیین نمره املا	۹۱
۲-۲۶	کلمات دارای دو صورت نوشتاری	۹۴
۲-۲۷	آموزش واژه سازی	۹۶
۲-۲۸	آموزش جمله سازی	۹۸
۲-۲۹	خطاهای جمله نویسی دانش آموزان	۹۹
۲-۳۰	انواع تمرینات جمله سازی	۹۹
-	جمله سازی شفاهی	۹۹
-	تشخیص صحت جمله	۹۹
-	تغییر کلمات جمله	۱۰۰
-	جایگزینی کلمات	۱۰۰
-	جور کردن گروه کلمات	۱۰۰
-	پر کردن جای خالی	۱۰۰
-	منظم سازی جملات درهم ریخته	۱۰۰

- ۱۰۰ - گسترش جمله‌ها
- ۱۰۱ - کوتاه‌سازی
- ۱۰۱ - تمرینات افزایشی
- ۱۰۱ - جمله‌سازی به کمک تصویر
- ۱۰۲ - خودآزمایی فصل دوم

فصل سوم: انشا

- ۱۰۴ - ۳-۱ مقدمه
- ۱۰۵ - ۳-۲ تعریف انشا
- ۱۰۶ - ۳-۳ هدف از آموزش انشا در ابتدایی
- ۱۰۶ - ۳-۴ علل ضعف دانش‌آموزان در درس انشا
- ۱۰۸ - ۳-۵ شرایط و توانایی‌های لازم جهت نوشتن انشا
- ۱۰۹ - ۳-۶ روش‌های آموزش انشا
- ۱۱۰ - ۳-۶-۱ روش سنتی
- ۱۱۰ - ۳-۶-۲ روش الگوهای نوشتاری
- ۱۱۱ - ۳-۶-۳ روش مراحل نگارش
- ۱۱۲ - ۳-۶-۴ روش نظریه جهانی
- ۱۱۳ - ۳-۶-۵ روش بارش مغزی
- ۱۱۴ - چهار قاعده اساسی بارش مغزی
- ۱۱۵ - ۳-۶-۶ روش حل مساله
- ۱۱۷ - ۳-۷ روش‌های دیگر تدریس انشا
- ۱۱۷ - ۳-۷-۱ شیوه جمله‌سازی و ربط دادن جملات به یکدیگر
- ۱۱۷ - ۳-۷-۲ داستان‌سرایی با استفاده از جمله و عکس
- ۱۱۸ - ۳-۷-۳ بازی و انشا
- ۱۱۸ - ۳-۷-۴ تبدیل متن شفاهی به متن مکتوب
- ۱۱۸ - ۳-۸ انواع نگارش ویژه دانش‌آموزان دوره دبستان
- ۱۱۸ - ۳-۸-۱ خلاصه نویسی متون داده شده
- ۱۲۰ - ۳-۸-۲ تشریح وضعیت یک مکان، شیء یا شخص (توصیف عینی)

۱۲۱	 ۳-۸-۳- انشای گزارش نویسی
۱۲۱	 ۳-۸-۴- خاطره نویسی
۱۲۲	 ۳-۸-۵- انشای نقلی
۱۲۲	 ۳-۸-۶- انشای تخیلی
۱۲۳	 ۳-۸-۷- برگرداندن شعر به زبان ساده و نثر امروز
۱۲۳	 ۳-۸-۸- انشاء نامه نگاری
۱۲۵	 ۳-۹- تقسیم بندی دیگر از انواع انشا
۱۲۵	 ۳-۹-۱- انشای توصیفی
۱۲۷	 ۳-۹-۲- انشای تخیلی
۱۲۷	 جان بخشی
۱۲۸	 روش بدیعه پردازی
۱۲۸	 الف: روش قیاسی شخصی
۱۲۹	 ب: روش قیاس مستقیم
۱۲۹	 ج: روش تعارض متراکم
۱۲۹	 ۳-۱۰- طرح انشا
۱۳۵	 ۳-۱۱- نوشتن انشا یا تبدیل طرح به انشا
۱۳۷	 ۳-۱۲- مراحل الگوی نوشتن فعال در درس انشا
۱۳۸	 ۳-۱۳- تصحیح انشا و نمره دادن
۱۴۲	 ۳-۱۴- ملاک های ارزش یابی انشا
۱۴۲	 ۳-۱۵- نکات لازم در تعیین موضوع انشا در دوره دبستان
۱۴۳	 ۳-۱۶- پیشنهادهایی برای بهبود وضع انشا نویسی در مدارس
۱۴۸	 خودآزمایی فصل سوم

فصل چهارم: دستور زبان

۱۵۰	 ۴-۱- مقدمه
۱۵۰	 ۴-۲- بخش های اصلی زبان
۱۵۱	 ۴-۲-۱- دستگاه واجی
۱۵۲	 ۴-۲-۲- دستگاه صرفی

۱۵۳	 ۴-۲-۳ - دستگاه نحوی
۱۵۳	 ۴-۲-۴ - دستگاه آهنگ
۱۵۳	 ۴-۳ - روش‌های تدریس دستور زبان فارسی
۱۵۴	 ۴-۳-۱ - استفاده از روش سخنرانی در تدریس دستور زبان فارسی
۱۵۴	 ۴-۳-۲ - استفاده از روش اکتشافی در تدریس دستور زبان فارسی
۱۵۵	 ۴-۳-۳ - استفاده از الگوی دریافت مفهوم در تدریس دستور زبان فارسی
۱۵۸	 ۴-۴ - آیین نگارش
۱۷۱	 خودآزمایی فصل چهارم
۱۷۳	 منابع
۱۷۷	 پیوست‌ها

فهرست پیوست‌ها

۱۷۸	 الف: نمونه‌ای از طرح درس بر اساس الگوی کاوش‌گری
۱۸۰	 ب: نمونه‌ای از متن املا پایه پنجم توبت اول
۱۸۱	 پ: نمونه‌ای از امتحان املا در دروه راهنمایی
۱۸۴	 ت: فرم طرح درس روزانه
۱۸۵	 ث: نمونه طرح درس املا
۱۸۷	 ج: نمونه طرح درس انشا
۱۹۱	 چ: نمونه جدول انواع اختلال‌های املایی
۱۹۲	 ح: نمونه جدول ارزش‌یابی مستمر در بخوانیم و بنویسیم
۱۹۳	 خ: نمونه‌ای از املا کامل کردنی (۱)
۱۹۴	 د: نمونه‌ای از املا کامل کردنی (۲)
۱۹۵	 ذ: نمونه‌ای از املا تصویری
۱۹۶	 ر: نمونه‌ای از آزمون درک جمله‌سازی

فهرست جداول و اشکال

۷	 جدول ۱-۱: مقایسه روش‌های سنتی و نوین تدریس
۸	 جدول ۱-۲: وجوه تفاوت دیدگاه‌های سنتی و نوین تدریس
۱۸	 جدول ۱-۳: خانواده الگوهای تدریس بر اساس نظر جویس و ویل

جدول ۲-۱: طبقه بندی مهارت‌های چهارگانه زبان.....	۳۷
جدول ۲-۲: اهداف برنامه آموزش مهارت نوشتن در دوره دبستان.....	۴۴
جدول ۲-۳: خطاهای متداول در نوشتن با دست.....	۷۷
جدول ۲-۴: تقسیم بندی دوم از علل اشکالات املائی دانش آموزان.....	۸۶
جدول ۴-۱: مراحل تدریس بر اساس الگوی دریافت مفهوم.....	۱۵۸
جدول ۴-۲: فهرست علامت‌های نقطه گذاری.....	۱۵۹
جدول ۴-۳: نقش و کارکرد اصلی علایم نگارشی.....	۱۶۹
شکل ۱-۱: هدف از تدریس با توجه به روش‌های مختلف تدریس.....	۱۷